

SAMEN WERKEN
aan land- en tuinbouw
in de provincie Antwerpen

Provincie
Antwerpen

Inhoud

Samen werken aan 5 strategieën.....	5
0. SAMEN WERKEN aan (de uitvoering van) het landbouwbeleid.....	7
1. Landbouw als SCHAKEL in het agrobusinesscomplex	9
1.1 Kansen voor alle bedrijfsmodellen van landbouw	10
1.2 Kwalitatief onderwijs en praktijkonderzoek ondersteunen de landbouwsector	10
1.3 Landbouw als drijvende kracht achter nieuwe en bestaande ketens	11
1.4 Ambitie om kringlopen (lokaal) te sluiten	12
1.5 'Big Data' en 'Smart Farming': geen sciencefiction meer voor de landbouwsector.....	12
2. voedselproductie met de CONSUMENT ALS BUUR.....	13
2.1 De provincie biedt kansen aan korte keten productie	14
2.2 Voedselproductie in en rond de bebouwde ruimte versterken	14
2.3 Communicatie zorgt voor wederzijds respect tussen boer en burger.....	15
3. Landbouwproductie in HARMONIE MET DE OMGEVING	16
3.1 Duurzame watervoorziening voor de landbouwsector.....	17
3.2 Werken aan een betere bodemkwaliteit met CO2 opslag	18
3.3 Stimuleren van energiebesparing en hernieuwbare energieproductie	18
3.4 Verminderen van de milieu-impact van de landbouwsector	19
3.5 Functionele agrobiodiversiteit als resultaat van gestuurde verweving	19
3.6 Dier- en plantgezondheid en dierenwelzijn: noodzakelijk voor de landbouw.....	20
3.7 Een geïntegreerde aanpak is noodzakelijk	20
4. Landbouw als LANDSCHAPSBOUWER	21
4.1 Versterken van het netwerk van aaneengesloten landbouwgebieden	21
4.2 Gestuurde verweving draagt bij aan een landbouw in een veerkrachtig landschap	22
4.3 Inzetten op herontwikkeling van agrarische sites voor landbouwgebruik	22
4.4 Ongewenste bebouwing en oneigenlijk gebruik van bebouwing in de open ruimte vermindern	23
4.5 Ontwikkelruimte voor glastuinbouw en veehouderij realiseren	24
5. BELEVINGSLANDBOUW laat mensen proeven van landbouw.....	25
5.1 Korte keten brengt consument en producent dicht bij elkaar.....	26
5.2 Verbreding stimuleert de landschapsbeleving	26
5.3 Landschapsintegratie van landbouwbedrijven stimuleren	27
5.4 Landbouweducatie laat burgers kennismaken met de landbouwpraktijk	27
Bijlage 1. Het doorlopen proces.....	29
Bijlage 2. 'Samen werken aan landbouw' in de provinciale beleidscontext	31
Bijlage 3. Gebruikte afkortingen.....	33

Samen werken aan 5 strategieën

De provincie Antwerpen kiest ervoor om binnen zijn landbouwbeleid samen te werken aan vijf strategieën:

SAMEN WERKEN aan (de uitvoering van) het landbouwbeleid

Het landbouwbedrijf is geen eiland, het staat in contact met toeleveranciers, afnemers, onderwijs, onderzoek, consumenten, burens, ... Het landbouwbeleid houdt rekening met dit netwerk en betreft de actoren bij (de uitvoering van) het landbouwbeleid. De landbouwsector blijft de primaire actor, maar niet de enige actor.

Landbouw als SCHAKEL in het agrobusinesscomplex

De landbouwsector is een centrale schakel in het agrobusinesscomplex, maar is zelf ook een zeer veelzijdige schakel. De provincie kiest ervoor om in te zetten op een brede waaier van landbouwbedrijven. Om mee te kunnen met de moderne landbouwbedrijfsvoering en markt waarin de landbouw zich ontwikkelt zet de provincie in op landbouwonderwijs, permanente vorming van landbouwers en op de ontwikkeling van nieuwe ketens. De provincie hecht ook belang aan het sluiten van kringlopen, waar mogelijk op lokale schaal.

Voedselproductie met de CONSUMENT ALS BUUR

De provincie Antwerpen kent veel en verspreide bebouwing. Landbouwbedrijven zonder niet-boerende burens zijn daardoor eerder de uitzondering. De provincie Antwerpen wil de kapitaalsintensieve teelten zoals glastuinbouw en veeteelt alle kansen geven. Daarnaast ziet de provincie ook kansen voor landbouw in de nabijheid van kernen: er zijn heel wat mogelijkheden tot marktgericht produceren voor de stedelijke buurt.

Landbouwproductie in HARMONIE MET DE OMGEVING

Door de wereldwijde klimaatverandering moet landbouw zich aanpassen aan de nieuwe omstandigheden. Daarnaast heeft landbouw ook heel wat potentieel in handen om oplossingen te bieden. De provincie Antwerpen zet in op een betere watervoorziening voor de landbouwsector, een betere bodemkwaliteit, het verhogen van de energie-efficiëntie van landbouwbedrijven en het reduceren van de emissies. Hierbij wil de landbouwsector ook zijn verantwoordelijkheid nemen tegenover de maatschappij.

Landbouw als LANDSCHAPSBOUWER

De provincie Antwerpen zorgt ervoor dat de landbouwsector over de nodige ruimte kan beschikken om te blijven ondernemen. Met ongeveer 40% van de oppervlakte van de provincie Antwerpen in beheer door landbouw is deze sector beeldbepalend voor het landschap en de open ruimte. Daarom wordt gezocht naar inplantingen van landbouwbedrijven die zowel voor de sector als voor de maatschappij een meerwaarde betekenen.

BELEVINGSLANDBOUW laat mensen proeven van landbouw

Recreanten vertoeven graag in een aantrekkelijk landbouwlandschap, maar consumenten geraken steeds meer vervreemd van de moderne landbouwbedrijfsvoering die zich in dat landschap afspeelt. Landbouw in en nabij kernen, landschapsintegratie van bedrijfsgebouwen, landbouweducatie, korte keten-landbouw en verbredingsactiviteiten bieden kansen om consumenten opnieuw te verbinden met de producenten.

0. SAMEN WERKEN aan (de uitvoering van) het landbouwbeleid

Het landbouwbedrijf is geen eiland, het staat in contact met toeleveranciers, afnemers, onderwijs, onderzoek, consumenten, burens, ... Het landbouwbeleid houdt rekening met dit netwerk en betreft de actoren bij (de uitvoering van) het landbouwbeleid. De landbouwproductie blijft de primaire actor, maar is niet de enige actor.

Situering

Landbouw staat onder druk in de provincie Antwerpen: 3630 landbouwbedrijven (2018) produceren elke dag verse groenten, granen, aardappelen, vlees, (sier)planten (en nog veel meer). Daarnaast leveren ze ook andere diensten, denk maar aan hoevetoerisme, groene zorg en onderhoud van het landschap. Maar het aantal landbouwers daalt en verouderd sterk, het beschikbare landbouwareaal neemt af en wordt meer en meer gebruikt als recreatieruimte en consumenten vervreemden van de (voedsel)productie. Het residentiële, recreatieve, zonevreemde gebruik van de open (landbouw)ruimte kan conflicteren met de bebouwingdynamiek én met de hinderaspecten eigen aan (voedsel)productie. Dit terwijl de (voedsel)productie af te rekenen krijgt met wijzigende klimatologische omstandigheden, steeds strenger wordende reglementeringen én moet zien rendabel te blijven binnen een wereldmarkt die gericht is op lage prijzen.

Het landbouwbedrijf is echter geen eiland: voeders en meststoffen worden geleverd, producten worden verkocht op de veiling of worden verwerkt. Aan landbouwbedrijven zijn hele economische ketens verbonden die zorgen voor lokale tewerkstelling én welvaart.

Belevingsactiviteiten op landbouwbedrijven brengen mensen opnieuw in contact met de (voedsel)productie en dragen bij aan draagvlak voor landbouw. Enkel door te verbinden kan de landbouwsector het hoofd bieden aan de uitdagingen voor de lange termijn. De verbindingen maken van alle losse elementen een robuust netwerk.

Een daadkrachtig landbouwbeleid houdt rekening met dit netwerk waarvan de landbouw deel uitmaakt. Voor de provincie Antwerpen als overheid is er een belangrijke rol weggelegd in dit netwerk. De provincie Antwerpen engageert zich om te verbinden en om ontmoetingsplaatsen over de grenzen van de (landbouw)sector(en) heen te organiseren en te faciliteren.

De provincie erkent de rol van de landbouwsector als primaire actor in dit samenwerkingsverhaal.

De Provinciale Landbouwkamer blijft daarom het adviesorgaan voor het landbouwbeleid van de provincie. De provincie Antwerpen bekijkt hoe de werking van deze landbouwkamer als adviesorgaan versterkt kan worden. Voor specifieke beleidsprojecten worden de relevante sectororganisaties betrokken in de stuurgroep.

Het praktijkonderzoek van Hooibeekhoeve, Proefbedrijf Pluimveehouderij, Proefstation voor de Groenteteelt en Proefcentrum Hoogstraten

vertrekt vanuit de sector zelf. De provincie en de praktijkcentra (vanuit Aghrant) geven samen met de sector een aanzet om onderzoek op te starten vanuit de noden, rekening houdend met het gegeven beleidskader én de globale uitdagingen. De input van de sector wordt gegeven via de technische comités, adviesraden, raden van bestuur, maar ook via onder andere feedback op studiedagen.

Naast de landbouwsector wordt ook binnen de provincie Antwerpen samengewerkt. Doordat landbouw een belangrijke open-ruimtespeler is komen heel wat van de thema's die benoemd worden onder de 5 strategieën ook terug binnen andere beleidsdomeinen, denk maar aan gebiedsgericht beleid, milieu- en natuurbelief, ruimtelijke planning, omgevingsvergunningen en –beroepen, integraal waterbeleid, vrije tijd, ...

Ook de provinciale 'satellieten' zoals de regionale landschappen, RURANT, Kempens Landschap en het Provinciaal Instituut voor Hygiëne (PIH) zijn belangrijke partners. Door 5 inhoudelijke strategieën voor het provinciale landbouwbeleid te expliciteren wil het landbouwbeleid van de provincie Antwerpen uitnodigen tot bredere samenwerking tussen diensten en sectoren, ook met de landbouwscholen.

De provincie zoekt ook verbindingen met andere overheden. Van toepassing op de Antwerpse landbouwsector is zowel Europese, federale, regionale, provinciale als gemeentelijke regeling van toepassing én de landbouwpraktijk stopt niet aan administratieve grenzen. De provincie Antwerpen heeft hierbij de ambitie om gemeenten te ondersteunen in hun (ruimtelijk) landbouwbeleid.

De nu al bestaande samenwerking met het (landbouw)onderwijs wordt behouden en waar mogelijk versterkt. De praktijkcentra integreren de opleiding van leerlingen en studenten in hun dagelijkse werking, de beleidsdienst voorziet mogelijkheden om via een stage ervaring op te doen.

Tenslotte wil de provincie Antwerpen de samenwerking tussen de vier praktijkcentra op haar grondgebied – Proefstation voor de Groenteteelt, Proefcentrum Hoogstraten, Hooibeekhoeve en Proefbedrijf Pluimveehouderij – versterken. Deze samenwerking, AGHRANT genoemd, resulteerde al in een uitgebreide lijst van toegekende Europese projecten. De provincie en de praktijkcentra starten een traject op om deze samenwerking verder uit te bouwen met het oog op een grotere Europese bekendheid van de Antwerpse praktijkcentra en hun expertise, het realiseren van efficiëntiewinst en het versterken van het onderzoek, demonstraties, voorlichting en educatie.

1. Landbouw als SCHAKEL in het agrobusinesscomplex

De landbouwsector is een centrale schakel in het agrobusinesscomplex, maar is zelf ook een zeer veelzijdige schakel. De provincie kiest ervoor om in te zetten op een brede waaier van landbouwbedrijven. Om mee te kunnen met de moderne landbouwbedrijfsvoering en markt waarin de landbouw zich ontwikkelt zet de provincie in op landbouwonderwijs, permanente vorming van landbouwers en op de ontwikkeling van nieuwe ketens. De provincie hecht ook belang aan het sluiten van kringlopen, waar mogelijk op lokale schaal.

Situering

Landbouwbedrijven produceren primaire producten. Soms worden deze producten rechtstreeks aan de consument verkocht (korte keten), maar de meeste van deze producten worden verwerkt vóór ze bij de consument terecht komen. Bovendien heeft de landbouw ook heel wat input nodig: machines, gewasbeschermingsmiddelen, voeders, ... Landbouw is dus onderdeel van een economische keten.

Het geheel van bedrijven dat landbouwproducten verwerkt of dat producten levert aan landbouwers, behoort tot het agrobusinesscomplex (ABC). De meest uitgebreide ABC-ketens in de provincie Antwerpen zijn opgebouwd rond veehouderij en groenteteelt.

In de winkelrekken concurreren lokale producten met producten van over de hele wereld. Daarnaast liggen ook producten in de winkel waarvan lokale productie van de grondstoffen niet mogelijk is, zoals bijvoorbeeld bananen, chocolade en koffie. Het agrobusinesscomplex - en dus ook de landbouw - speelt zich bijgevolg af binnen een wereldmarkt.

Het agrobusinesscomplex (ABC) zorgt voor lokale welvaart. Binnen België is de voedingssector de belangrijkste industriële werkgever met 75.503 werknemers in 2017 en een omzet van 52,6 miljard euro¹. In de provincie Antwerpen realiseert het agrobusinesscomplex een omzet van bijna 16 miljard euro².

Landbouw en de overige ABC-bedrijven zijn in hun bestaan afhankelijk van elkaar. Enerzijds heeft landbouw nood aan afzet en (hoogwaardige) verwerking van landbouwproducten. Anderzijds hebben verwerkende bedrijven nood aan vlakbij geproduceerde landbouwproducten en toeleverende bedrijven zijn afhankelijk van de koopkracht van landbouwbedrijven. Door de wens van

1 Statbel, Kerncijfers landbouw 2019.

2 Provincies in cijfers

nabijheid van de productie bepalen verwerkende bedrijven mee welke vormen van landbouw aanwezig zijn in het landschap. De volledige keten heeft hierdoor impact op de ruimtelijke identiteit van een regio, denk maar aan de groenteregio of veeteelt in de Kempen.

Het behoud van een voldoende aantal landbouwbedrijven is noodzakelijk om het ABC als keten lokaal te laten voortbestaan. Naast het economische luik heeft het ABC ook nood aan kennis. Onderwijs en onderzoek spelen in op deze nood.

Enkele uitdagingen waarvoor de landbouw staat, met name het opzetten van een circulaire landbouw, het klimaatstim maken van landbouw en het voorbereiden van de eiwittransitie (het verbreden van de beschikbare eiwitbronnen én het beperken van plantaardige eiwitimport voor diervoeding), kan landbouw niet alleen aangaan. Om deze uitdagingen aan te kunnen, is het ontstaan van nieuwe ketens én het verduurzamen van bestaande ketens nodig. Hiervoor is samenwerking binnen het volledige ABC nodig. Ook het praktijkonderzoek neemt hier een rol op door het uittesten van nieuwe technieken.

1.1 Kansen voor alle bedrijfsmodellen van landbouw

Landbouw is een economische sector waarbinnen zeer uiteenlopende bedrijfsmodellen voorkomen. Onder de term landbouw worden in deze nota zowel landbouwbedrijven als tuinbouwbedrijven verstaan. Deze diversiteit in bedrijfsmodellen is zowel terug te vinden in de schaal van de bedrijven, de manier van produceren als in de markt waarvoor geproduceerd wordt. Ook in de specialisatiegraad van landbouwbedrijven zit een enorm verschil, zo zijn er sterk gespecialiseerde bedrijven, maar ook gemengde bedrijven en bedrijven die hun landbouwactiviteiten verbreden met andere, aan landbouw gerelateerde, activiteiten.

Binnen de evolutie van de landbouw in Vlaanderen zijn twee belangrijke stromen, met heel wat tussenvormen, te benoemen. Enerzijds is er het lokale model (korte keten, CSA, stadslandbouw, ...) én anderzijds het groeimodel (technologische vernieuwingen die rekening houden met de omgeving en met hogere efficiëntie).

Het provinciale landbouwbeleid erkent deze diversiteit aan landbouwmodellen en geeft kansen aan het volledige spectrum van landbouwbedrijven, voor zover ze een economische landbouwactiviteit uitoefenen in hoofd- of nevenberoep. Om veerkrachtig te zijn heeft de sector immers nood aan een goede mix van agrarische ondernemers.

De provincie Antwerpen ontwikkelt een specifiek beleid voor glastuinbouw en veeteelt, maar ondersteunt daarnaast ook alternatieve bedrijfsmodellen en samenwerkingen tussen landbouwbedrijven. Specifiek, maar niet uitsluitend, binnen

het beleid rond agrarische herontwikkeling en reconversie van glastuinbouwbedrijven krijgen alternatieve teelten zoals bijvoorbeeld insecten, algen en vis hun plaats.

De provincie Antwerpen heeft een relatief groot bioareaal. Ter ondersteuning van de biobedrijven wordt de biologische praktijk waar mogelijk meegenomen binnen het praktijkonderzoek en wordt gezocht naar samenwerking met biolandbouwers. Bovendien zijn verschillende aspecten van het onderzoek overdraagbaar naar de biologische praktijk. Het Proefstation voor de Groenteteelt ontwikkelt een proefveldwerking die specifiek gericht is op biologische landbouw. Het Proefbedrijf Pluimveehouderij bouwt zijn biowerking uit op basis van samenwerking met biologische pluimveehouders.

1.2 Kwalitatief onderwijs en praktijkonderzoek ondersteunen de landbouwsector

De provincie Antwerpen realiseert zich dat met de toenemende schaalgrootte, toenemende diversiteit aan bedrijven en de toenemende specialisatie de opleiding van landbouwers steeds belangrijker wordt. De provincie Antwerpen blijft daarom ook kwalitatief landbouwonderwijs aanbieden gericht op zowel tuinbouw (PTS campus Mechelen) als veehouderij (PITO Stabroek). Om de (hoogwaardige) verwerking van landbouwproducten binnen het ABC mogelijk te maken blijft de provincie Antwerpen ook de horecaopleidingen slagerij, hotel en bakkerij aanbieden die plaatsvinden binnen PIVA.

De provincie Antwerpen meent dat ook actieve

landbouwers vorming moeten kunnen genieten, zowel technisch als ondernemingsgericht. De provincie ondersteunt deze vorming via de toelage aan de Provinciale Landbouwkamer. Ze zorgt zelf ook voor vorming en begeleiding, onder andere door studie- en sectordagen, vormingen, demonstraties, cursussen en bedrijfsbegeleiding door de praktijkcentra. De informatie van de plantaardige praktijkcentra wordt verspreid via het vakblad Proeftuinnieuws.

Het praktijkonderzoek vormt een cruciale schakel binnen het ABC, de provincie Antwerpen kiest er dan ook voor om de vier praktijkcentra op haar grondgebied te blijven ondersteunen zodat de sector kan blijven inspelen op opportuniteiten en uitdagingen. Het praktijkonderzoek test nieuwe technieken op hun rendabiliteit en bruikbaarheid binnen de dagelijkse landbouwpraktijk.

De landbouw van morgen heeft nood aan hoger opgeleide (technische) profielen. De praktijkcentra bieden stageplaatsen aan, zowel voor studenten uit het secundair landbouwonderwijs als hogescholen. Daarnaast krijgen studenten de kans om hun thesis of doctoraat gedeeltelijk te realiseren met onderzoek op de praktijkcentra. Specifieke aandacht gaat ook naar leerlingen uit secundaire STEM-richtingen. Ze krijgen de kans om kennis te maken met de technologie van landbouwbedrijven.

1.3 Landbouw als drijvende kracht achter nieuwe en bestaande ketens

Met zijn centrale rol binnen het ABC kan de landbouwsector aan de basis liggen van nieuwe economische ketens.

De provincie Antwerpen heeft de ambitie om goede contacten te onderhouden met de verwerkende sector, de toelevering, landbouw(hoge) scholen en de veilingen. Waar mogelijk en relevant worden actoren uit deze sectoren betrokken bij (Europese) projecten voor het verduurzamen van het ABC en het ontwikkelen van nieuwe ketens. Samenwerking met Thomas More Kempen rond insecten en algen waarbij zowel gekeken wordt naar de productie als de (hoogwaardige) valorisatie kadert hierbinnen.

De provincie stimuleert innovatief agrarisch ondernemerschap waarbij geëxperimenteerd wordt met alternatieve gewassen, rassen, productiemethodes, (kleinschalige) verwerking en vermarkting. Het praktijkonderzoek neemt hierbij ook een rol op, door de innovaties te testen. Voorbeelden hiervan zijn de proeven met 'de andere kip', nieuwe vollegrondsgroenten en experimenten met nieuwe voeders uit algen en insecten. Deze initiatieven hebben tot doel om nieuwe starters in de landbouwsector aan te trekken én om innovatie te introduceren. Op deze manier wordt ook het bestaande ABC, waarbij terugvallende investeringen opgemerkt worden, toekomstgericht ondersteund.

Door samenwerking tussen de provincie Antwerpen en de Provinciale Ontwikkelingsmaatschappij (POM) kunnen nieuwe agrarische bedrijventerreinen en agrarische ontwikkelingen die het ABC ondersteunen gerealiseerd worden. Voorbeelden van deze samenwerking zijn te vinden in de ontwikkeling van het agrobedrijventerrein Veiling-Zuid en binnen de samenwerking inzake realisatie van ruimte voor glastuinbouw.

Vanuit de internationale samenwerking ondersteunt de provincie Antwerpen opportuniteiten voor landbouwbedrijven en agrocomplexbedrijven in China (provincie Shaanxi) en worden opportuniteiten aangegrepen om lokale landbouw én agrocomplexbedrijven internationale exposure te geven zoals bijvoorbeeld gebeurde tijdens de expo van Milaan.

1.4 Ambitie om kringlopen (lokaal) te sluiten

Binnen het verhaal van ketens ambieert de provincie Antwerpen om zo veel mogelijk ketens circulair te maken. Uitdagingen liggen bij het sluiten van nutriënten- en eiwitstromen, maar ook op het vlak van energie of CO₂. Kringlopen kunnen op verschillende niveaus gesloten worden: binnen één bedrijf, tussen verschillende landbouwbedrijven of binnen verschillende ABC-bedrijven. Kringlopen zijn ook mogelijk tussen landbouw en niet (rechtstreeks) aan de landbouw gerelateerde actoren zoals industrie of omwonenden. Samenwerking binnen de volledige keten én het ontstaan van nieuwe ketens en samenwerkingsverbanden is hiervoor noodzakelijk.

Vanuit het landbouwbeleid van de provincie worden partners bijeengebracht om projecten op te starten om kringlopen te sluiten. De praktijkcentra voeren onderzoek uit naar het gebruiken van nevenstromen uit andere processen (bv. nevenstromen uit de visserij voor het realiseren van hoogwaardig substraat voor de glastuinbouw), het optimaliseren van wkk's, bio-afbreekbare touwen en clips voor tomatenteelt met het oog op integrale compostering, kweken van insecten op kippenmest, etc.

1.5 'Big Data' en 'Smart Farming': geen sciencefiction meer voor de landbouwsector

Elk onderzoekproject genereert data, maar de moderne technieken laten toe om veel meer data te genereren en deze data ook gericht te gaan inzetten voor het onderzoek, maar ook voor de dagelijkse landbouwpraktijk.

Sensoren op dieren, in serres, in stallen, op drones, tractoren en andere landbouwmachines verzamelen data over het gedrag en de gezondheid van dieren, mogelijke ziektes, watertekorten, bodemsamenstelling, ... Deze data leveren een schat van informatie op voor het landbouwonderzoek. Het vormt een uitdaging om deze data op een goede manier te beheren en te verwerken zodat ze ook gebruikt kunnen worden in onderzoek en praktijk.

Op basis van de data kunnen onder andere waarschuwingen, bijvoorbeeld over de gezondheid van de dieren, uitgestuurd worden en kunnen taakkaarten voor veldbewerkingen opgemaakt worden. Dankzij slimme technieken zoals gps-sturing van tractoren en machines, kunnen veldbewerkingen efficiënter en nauwkeuriger uitgevoerd worden.

De volgende jaren zal het praktijkonderzoek blijven inzetten op het verzamelen, verwerken en gebruiken van data zodat ook de landbouwbedrijven optimaal gebruik kunnen maken van deze technieken.

2. voedselproductie met de **CONSUMENT ALS BUUR**

De provincie Antwerpen kent veel en verspreide bebouwing. Landbouwbedrijven met niet-boerende burens zijn eerder regel dan uitzondering. De provincie Antwerpen wil de kapitaalsintensieve teelten zoals glastuinbouw en veeteelt alle kansen geven. Daarnaast ziet de provincie ook kansen voor landbouw in de nabijheid van kernen: er zijn heel wat mogelijkheden tot marktgericht produceren voor de stedelijke buur.

Situering

De productie van voedsel is in de loop der eeuwen grondig gewijzigd. Landbouw zorgt er nu voor dat steeds voldoende en veilig voedsel beschikbaar is. Bovendien wordt het lokale voedsel geproduceerd met respect voor dierenwelzijn én milieu. De regelgeving waaraan de Europese landbouwers moeten voldoen is de strengste ter wereld. Deze strenge regelgeving brengt ook extra kosten met zich mee. Het is een uitdaging voor de bedrijven om ondanks de strenge regelgeving met bijhorende kosten concurrentieel te blijven op een wereldmarkt. Om hierop een antwoord te bieden is een gedeelte van de landbouwbedrijven zich gaan specialiseren en inzetten op efficiëntie en schaalvergroting. Door deze trends is momenteel minder dan 0,2 % van de bevolking van de provincie Antwerpen landbouwer. Bijgevolg is de overgrote meerderheid van de bevolking weinig vertrouwd met de moderne landbouwbedrijfsvoering.

In een verstedelijkte omgeving zijn consumenten nooit veraf, dit biedt mogelijkheden voor niche-marktgericht produceren. Andere types van landbouwbedrijven richten zich daardoor specifiek op de lokale markt, gaan voor biologische productie (109 bedrijven) of verbreden hun landbouwactiviteiten (138 hoeveproducenten, 228 zorgboerderijen).

Er zijn grote verschillen in de voedselvragen van lokale consumenten: van bourgondiër tot gezondheidsfreak, mensen met voedselallergieën, vegetariërs, flexitariërs, veganisten, dierenwelzijnsactivisten, korte-keten-klanten, ... De verstedelijkte omgeving huisvest ook mensen uit diverse culturen, die vaak ook bij ons op zoek zijn naar gekende voedingsproducten uit hun thuisland. Ook dit biedt mogelijkheden. En tot slot stelt zich de uitdaging om in te spelen op afwijkende nutritionele behoeften en veelvuldig voorkomende cardiovasculaire aandoeningen.

Het vrijwaren van ruimte voor voedselproductie in een verstedelijkte omgeving is een uitdaging. De verstedelijkte omgeving zet druk op de open ruimte. Open ruimte verdwijnt aan een tempo van 6 hectare per dag in Vlaanderen, en in de provincie Antwerpen verdwijnt 1,5 hectare open ruimte per dag. Deze ruimte wordt bijkomend ingenomen door functies die verharding en bebouwing met zich meebrengen. Daarnaast is de open ruimte in de provincie Antwerpen erg versnipperd door onder meer woonlinten, verspreide bebouwing en het voorkomen van zeer veel kernen. Zowel de versnippering als de verstedelijking zetten druk op de beschikbare ruimte voor landbouw.

2.1 De provincie biedt kansen aan korte keten productie

In een verstedelijkte omgeving, zoals het Antwerpse platteland, zijn consumenten nooit veraf, dit biedt opportuniteiten voor nichemarktgericht produceren én communicatie tussen landbouw en burgers. Potentiële klanten met specifieke voedselvragen zijn immers nooit veraf.

Het korte keten-beleid van de provincie Antwerpen zet in op de relatie tussen producenten en consumenten. Kansen voor rechtstreekse verkoop, marktgerichte productie en distributie-initiatieven worden ondersteund via communicatiecampagnes en projectwerking. Vanuit een voorbeeldfunctie tracht de provincie bij catering streekgebonden producten, en zoveel mogelijk hoeveproducten, te gebruiken. Ook vanuit het provinciehuis wordt de korte keten ondersteund, onder meer door ruimte te bieden aan een Buurderij en door hoeve- en streekproducten in de kijker te zetten in het personeelsrestaurant.

Vanuit het korte ketenbeleid worden kansen gezien om invulling te geven aan vrijkomende agrarische bebouwing, dit door het stimuleren van innovatief agrarisch ondernemerschap en (kleinschalige) verwerking van landbouwproducten.

2.2 Voedselproductie in en rond de bebouwde ruimte versterken

De provincie Antwerpen kent heel wat kernen waarin en waarrond nog heel wat open ruimte te vinden is. (Stads)landbouw kan een rol spelen in het beheer van deze open ruimte in de kernen; voedsellandschappen geven invulling aan open ruimtegebieden die onder grote verstedelijkingsdruk staan. Beide concepten gaan zowel in op het economisch potentieel van voedselproductie als op het sociale en/of ecologische potentieel. Deze combinatie vormt een unieke kans om de consument en de voedselproducent dichter bij elkaar te brengen.

Bovendien liggen in en rond de bebouwde ruimte net ook de pluggenbodems, dit zijn zeer vruchtbare bodems die uitermate geschikt zijn voor voedselproductie en waarin grote hoeveelheden CO₂ vastgelegd werden. Het vrijwaren van deze opgeslagen CO₂ voorraden én het inzetten van deze bodems voor (rand)stedelijke landbouwontwikkelingen is een belangrijke uitdaging voor het landbouwbeleid.

De provincie Antwerpen ontwikkelde de Keuzewijzer Eetbaar Groen om stadslandbouw te stimuleren. Voor elke locatie wordt vanuit de Keuzewijzer het meest geschikte type van 'eetbaar groen' voorgesteld. Gemeenten worden aangemoedigd om op een participatieve manier

op zoek te gaan naar methoden om op locaties in hun gemeente de open ruimte te vrijwaren en ze op een productieve manier en zelfs multifunctioneel in te zetten en beleefbaar te maken.

De provincie werkt een beleid uit rond voedsellandschappen en wenst gemeenten te ondersteunen die hierrond aan de slag willen gaan. Binnen voedsellandschappen krijgen naast de 'klassieke landbouw' ook vormen van niet-professionele stadslandbouw (volkstuinten, gemeenschapstuinten, ...) en innovatieve landbouwvormen zoals professionele stadslandbouw, aquacultuur, etc. een plaats. Ook onderzoekt de provincie mogelijkheden om in of op de rand van de kern gebruik van ruimte in de hoogte te stimuleren via verticale landbouw of het gebruik van onbenutte daken.

Het dorpenbeleid van de provincie Antwerpen brengt via een participatieve methode kansen voor voedselproductie in en rond dorpen in beeld.

2.3 Communicatie zorgt voor wederzijds respect tussen boer en burger

In een verstedelijkte omgeving heeft een landbouwbedrijf veel 'buren'. Ondanks deze nabijheid kennen steeds minder mensen de oorsprong van hun voedsel en de manier waarop het geproduceerd wordt. Dit leidt soms tot confrontaties tussen boer en burger. Kritische vragen vanuit de maatschappij bij de manier van voedselproductie zijn deels terecht, maar zijn ook deels gebaseerd op (foutieve) vooroordelen.

De provincie vergroot via haar communicatie het maatschappelijk draagvlak voor de sector door bij te dragen aan een correcte beeldvorming, zodat burgers hun mening kunnen vormen met kennis van zaken en realiteitszin. Zo leren consumenten de waarde van de sector beter kennen met betrekking tot de kwaliteit van de producten, het beheer van de open ruimte, innovatie, ondernemerschap, tewerkstelling, exportwaarde, voedselzekerheid en voedselveiligheid.

Vanuit de beleidsdienst gaat extra aandacht naar het correct informeren van lokale ambtenaren en mandatarissen. De landbouwcijfers in de online databank provincies.incijfers.be vormt hierbij een belangrijke tool. De provincie Antwerpen zal ook in de toekomst deze tool blijven ondersteunen, updaten en voorzien van nieuwe data.

Om de samenwerking tussen landbouw en burgers te faciliteren zet de provincie Antwerpen in op het sensibiliseren van landbouwers om te communiceren. Onder meer binnen voedsellandschappen, waar ingezet wordt op samenwerking, is het belangrijk dat landbouw zelf een communicatierol naar de burger opneemt.

De landbouwcommunicatie van de provincie Antwerpen richt zich op de landbouwsector, zowel landbouwers als projectpartners, de lokale besturen, het brede publiek en scholen. De provincie werkt een communicatiestrategie uit zodat deze doelgroepen geïnformeerd worden over (innovaties in) het onderzoek en het aanbod van de provincie en over de werking van de landbouwsector in het algemeen. Subsidies aan het Vlaams Infocentrum Land- en Tuinbouw en de Landbode ondersteunen de communicatiestrategie.

3. Landbouwproductie in HARMONIE MET DE OMGEVING

Door de wereldwijde klimaatverandering moet landbouw zich aanpassen aan de nieuwe omstandigheden. Daarnaast heeft landbouw ook heel wat potentieel in handen om oplossingen te bieden. De provincie Antwerpen zet in op een betere watervoorziening voor de landbouwsector, een betere bodemkwaliteit, het verhogen van de energie-efficiëntie van landbouwbedrijven en het reduceren van de emissies. Hierbij wil de landbouwsector ook zijn verantwoordelijkheid nemen tegenover de maatschappij.

Situering

Op wereldschaal behoort Vlaanderen tot een van de vruchtbaarste regio's met, in de regel, voldoende grote neerslaghoeveelheden en gunstige klimatologische omstandigheden om landbouwproductie mogelijk te maken.

Het klimaat verandert wereldwijd, een gevolg van de groeiende uitstoot en de toenemende concentraties van broeikasgassen van menselijke oorsprong. Dit leidt onder meer tot extremere weersomstandigheden zoals drogere zomers, een stijgend aantal hittedagen, nattere winters, maar ook tot een stijging van de gemiddelde jaartemperatuur en dalende grondwatertafels.

De gevolgen voor de landbouwproductie zijn zeer divers en laten zich onder meer voelen op vlak van water(beschikbaarheid). Hoewel op jaarbasis voldoende neerslag valt, is deze niet altijd beschikbaar wanneer nodig. Tegelijk is landbouw de grootste verbruiker van grondwater. Omwille van de daling van de grondwatertafels staat het grondwaterverbruik sterk onder druk.

Landbouw is ook een bondgenoot geworden in de strijd tegen het veranderende klimaat. Landbouwbodems, en dan vooral graslanden, bieden een grote potentie om de koolstof (CO₂) uit de lucht te vangen en deze vast te zetten in de bodem in stabiele organische koolstof. Dat deze koolstof stabiel is bewijzen de in onze provincie voorkomende plaggenbodems waarin historische koolstof opgeslagen ligt én waardoor minder vruchtbare zandgronden omgevormd werden tot uitstekende landbouwbodems. Een hoog koolstofgehalte van de bodem is ook voor landbouw een voordeel, het verbetert de bodemkwaliteit, zorgt ervoor dat de bodem vruchtbaarder wordt én dat de waterhuishouding verbeterd.

Het produceren van gezond en veilig voedsel met een zo laag mogelijke (milieu)impact op de omgeving is een uitdaging. Deze uitdagingen zijn er zowel naar waterkwaliteit, (broeikasgas) emissies als geur en fijn stof. Het bereiken van een goede biologische en chemische waterkwaliteit is nog steeds een uitdaging. Inzake de vermindering van de uitstoot van broeikasgassen heeft landbouw als een van de weinige sectoren de totale uitstoot aan broeikasgassen al teruggedrongen

ten opzichte van 1990. De sector engageert zich verder tot een daling van 26% tegen 2030³. Een grote uitdaging voor de rundveehouderij is het verminderen van de methaanemissies door rundvee tegen 2030 met 19% ten opzichte van vandaag. Voor de volledige veehouderij ligt een grote (klimaat)uitdaging in het verminderen van emissies uit stallingen.

Ook het energieverbruik heeft koolstofemissies tot gevolg. De uitdaging liggen zowel bij het realiseren van een energiebesparing als om te komen tot hernieuwbare energieproductie.

Voor een landbouwproductie in harmonie met de omgeving is ook (agro)biodiversiteit belangrijk. Veel (agro)biodiversiteit is afhankelijk van landbouw, zoals weide- en akkervogels, zwaluwen of vleermuizen. Maar biodiversiteit kan landbouw ook voordelen opleveren zoals een gezond bodemleven of hulp bij de plaagbestrijding. De uitdaging ligt in het versterken van deze functionele agrobiodiversiteit.

3.1 Duurzame watervoorziening voor de landbouwsector

Een verstandige omgang met water stond al langer op de (onderzoeks)agenda van de provincie Antwerpen. De droogteperiodes van de afgelopen jaren deden zowel de sector als de overheden, waaronder de provincie Antwerpen, een versnelling hoger schakelen.

De provincie Antwerpen onderzoekt gebiedsgericht de risico's en kwetsbaarheden ten gevolge van droogte en wateroverlast voor landbouw, drinkwatervoorraden en natuur. Op die manier kan de provincie Antwerpen deze problematieken geïntegreerd en gebiedsgericht aanpakken met aandacht voor de lokale situatie⁴

Specifiek voor landbouw zet de provincie Antwerpen gebiedsgericht in op maatregelen die de waterbevoorrading voor de landbouwsector kan verzekeren. Het plaatsen van stuwen in perceelsgrachten, het ombouwen van drainage naar peilgestuurde drainage (al dan niet met de mogelijkheid tot subirrigatie), verhogen van de bodemkwaliteit, aanleggen en verhogen van de efficiëntie van waterbassins, ... zijn maar enkele voorbeelden.

Vanuit praktijkonderzoek wordt onder meer onderzoek gedaan naar het verminderen van gebruik van grondwater, het maximaal inzetten van regenwater en grijs water, hergebruik van water binnen het bedrijf, ... Ook brengen de praktijkcentra de benodigde waterkwaliteit in kaart en onderzoeken ze technieken om de waterkwaliteit van bepaalde bronnen te verbeteren.

Om de waterbehoefte van een landbouwbedrijf in kaart te brengen, maken de praktijkcentra waterbeschikbaarheidskaarten op. Het Proefstation voor de Groenteelt voert ook waterstudies uit die vereist zijn bij bepaalde omgevingsvergunningen.

Daarnaast worden binnen het praktijkonderzoek ook projecten uitgewerkt die de waterbehoefte van de landbouwsector kunnen verminderen of de landbouwpraktijk aanpassen aan de omstandigheden. Denk maar aan minder droogtegevoelige gewassen, verbetering van de bodemkwaliteit, water- of overstromingstolerante teelten, ...

Ook wordt onderzocht of 'afvalwater' van een landbouwbedrijf nog een tweede leven kan krijgen door het te gebruiken voor de kweek van algen of door de kwaliteit ervan op te waarderen.

Als grote open-ruimtegebruiker heeft landbouw, in het bijzonder op de Kempense zandgronden, ook de unieke mogelijkheid om meer water te

3 **Convenant** dat bepaalt dat de methaanemissies door rundvee tegen 2030 moeten verminderen met 0,44 Mton CO₂ equivalenten.

4 Alinea afkomstig uit **conceptnota Provinciaal Beleidsplan Ruimte Antwerpen**. Beleidskaders., p 28.

laten infiltreren in de bodem. Dit biedt niet enkel voordelen voor de maatschappij, maar ook voor de landbouwsector die baat heeft bij een vochtiger bodem. Ook een verstandige inzet van waterbassins van glastuinbouwbedrijven kan bijdragen aan vermindering van wateroverlast.

3.2 Werken aan een betere bodemkwaliteit met CO₂ opslag

De provincie Antwerpen wil van landbouw een bondgenoot maken in de strijd tegen het veranderende klimaat. Hiervoor wordt enerzijds ingezet op koolstofopslag in landbouwbodems én anderzijds op het behoud van beschikbare koolstofvoorraden in de bodem.

In het kader van koolstofopslag in de bodem onderzoekt de provincie Antwerpen hoe het koolstofgehalte, en dus ook de kwaliteit, van landbouwbodems kan verhoogd worden. Het verhogen van de bodemkwaliteit heeft onmiddellijk gevolgen voor de gewasopbrengst, maar heeft ook gevolgen die niet uitsluitend de landbouw ten goede komen. Een kwalitatieve bodem slaat meer koolstof (CO₂) op, houdt water langer vast en heeft een beter bodemleven. Het praktijkonderzoek van de provincie Antwerpen werkt actief mee aan realistische oplossingen voor landbouwers om de bodemkwaliteit te verbeteren. Er wordt onderzoek uitgevoerd naar gewasrotatie, bodembewerkingstechnieken,

groenbedekkers, het maken van compost, ...

Het landbouwbeleid versterkt deze ambitie door in te zetten op het zo weinig mogelijk verzegelen van kwalitatieve gronden. Een ambitie die ook opgenomen is in het Provinciaal Beleidsplan Ruimte Antwerpen.

3.3 Stimuleren van energiebesparing en hernieuwbare energieproductie

Landbouwbedrijven, zeker bepaalde types, gebruiken veel energie. Energiebesparing en hernieuwbare energieproductie zijn bijgevolg ook voor de landbouw een uitdaging.

Via praktijkonderzoek en studies moedigt de provincie Antwerpen landbouwers aan om efficiënter om te gaan met energie. Het aanleggen van warmtenetten tussen bedrijven, het gebruiken van eigen restwarmte, het plaatsen van energieschermen, warmterecuperatie uit serres, plaatsen van LED's en nieuwe verwarmingstechnieken zijn maar enkele van de mogelijkheden. Ook meerlagenteelt in serres kan voordelen bieden.

Landbouwbedrijven zijn naast energieconsumenten ook steeds meer energieproducenten. Glastuinbouwbedrijven, met hun warmtekrachtkoppelingen (wkk), zijn hiervan een mooi voorbeeld. De provincie stimuleert echter om ook voor dit

type van bedrijven te blijven zoeken naar nieuwe en betere oplossingen om zo, op termijn, onafhankelijk te worden van fossiele brandstoffen.

Ook andere landbouwbedrijven kunnen energieproducenten zijn: onder meer door het produceren van energiegewassen, het plaatsen van (pocket)vergisters en warmtepompen of het plaatsen van zonnepanelen op daken en waterbassins. Naast de productie van elektriciteit verdient ook de productie van biogas als 'groen gas' de nodige aandacht, gelet op het potentieel dat hiervoor in Vlaanderen aanwezig is.

Ten slotte zijn ook meer en meer bedrijven geïnteresseerd in het plaatsen van kleine of middelgrote windmolens. De provincie Antwerpen ondersteunt deze keuze zolang de windmolen eigendom van het bedrijf is, op het landbouwbedrijf zelf staat en de energieproductie voor het bedrijf wordt aangewend (principe: van, bij en voor) en in overeenstemming is met goede en duurzame ruimtelijke ontwikkeling.

3.4 Verminderen van de milieu-impact van de landbouwsector

Het verminderen van emissies uit stallingen door de veehouderij én het verminderen van de methaanuitstoot door herkauwers is essentieel om de impact van voedselproductie op het milieu zo laag mogelijk te houden.

Onder emissies van de veehouderij worden broeikasgassen, ammoniak, geur en fijn stof begrepen. Inzake emissies zet het praktijkonderzoek in op onderzoek naar emissiebeperkende technieken zodat de impact maximaal aan de bron kan worden gemilderd. Hierbij is zowel aandacht voor impact van deze emissies op de omgeving als voor de impact van deze emissies in de stal zelf, met name voor de boer en de dieren. Via studiedagen en bedrijfsbegeleiding worden landbouwers gesensibiliseerd.

Zowel in het kader van dierenwelzijn als in het kader van lokaal draagvlak voor emissies is de provincie voorstander van een spreiding van de veehouderij over haar grondgebied. Vanuit het standpunt van dierenwelzijn en dierengezondheid om onnodige ruimingen van stallingen bij calamiteiten te voorkomen. Inzake emissies zet het praktijkonderzoek in op onderzoek naar emissiebeperkende technieken zodat de impact maximaal aan de bron kan worden gemilderd. Het provinciale veehouderijbeleid zet in op deze

uitdagingen.

Voor glastuinbouw wordt onderzoek gedaan naar het afschermen van belichte teelten zodat de lichtuitstoot van serres beperkt wordt.

Het praktijkonderzoek zet zich in om een efficiëntere toediening van gewasbeschermingsmiddelen en bemesting mogelijk te maken. Hierbij wordt onder meer ingezet op reductie van drift, hergebruik en opvang van water in (glas)tuinbouwbedrijven, biostimulansia, geïntegreerde gewasbescherming en biologische bestrijding. Ook het gebruik van gps-gestuurde machines draagt hieraan bij: meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen kunnen zeer gericht toegediend worden en ook mechanische onkruidbestrijding kan met een grote precisie worden uitgevoerd.

De provincie werkt aan het verbeteren van de waterkwaliteit. Via de werking binnen het CVBB, Centrum voor Voorlichting en Begeleiding duurzame Bemesting, worden landbouwers vanuit het praktijkonderzoek geïnformeerd over duurzame bemesting en begeleid om de waterkwaliteit binnen het landbouwgebied te verbeteren. Via deze aanpak vinden resultaten vanuit het praktijkonderzoek ingang in de dagelijkse landbouwbedrijfsvoering. Praktijkonderzoek zet in op het uittesten van duurzame bemestingstechnieken, demonstreert en sensibiliseert rond de teeltvrije 1m zone en de 5m bemestingsvrije zone.

3.5 Functionele agrobiodiversiteit als resultaat van gestuurde verweving

Het gericht versterken van de functionele agrobiodiversiteit draagt bij aan veerkrachtige ecosystemen met voordelen voor zowel landbouw als natuur. Veel (agro)biodiversiteit is afhankelijk van landbouw, zoals weide- en akkervogels, zwaluwen of vleermuizen. Maar biodiversiteit kan landbouw ook voordelen opleveren zoals een gezond bodemleven of hulp bij de plaagbestrijding. Het gericht inzetten van functionele agrobiodiversiteit kan bijdragen aan het creëren van duurzame groenblauwe netwerken doorheen het landbouwlandschap. De uitdagingen hierbij liggen in een gebiedsgerichte benadering én in het samenspel van de verschillende open ruimte actoren.

Het praktijkonderzoek van de provincie Antwerpen onderzoekt welke ingrepen nodig

zijn om de functionele agrobiodiversiteit te verhogen. De doelstelling van het onderzoek en demonstratie is hierbij het bevorderen van biodiversiteit met meerwaarde voor landbouwer en landschap. Speciale aandacht gaat hierbij naar de economische inpasbaarheid van maatregelen in de landbouwbedrijfsvoering. Een rekentool voor landbouwers wordt ter beschikking gesteld.

Ook de landschappelijke integratie van landbouwbedrijven moet maximaal bijdragen aan functionele agrobiodiversiteit. Dit kan onder andere door het aanplanten van streekeigen groen. Naast zijn functie voor de landbouw, draagt functionele agrobiodiversiteit ook bij aan de kwaliteit van het landschap in de vorm van hagen, bloemenranden, etc.

3.6 Dier- en plantgezondheid en dierenwelzijn: noodzakelijk voor de landbouw

In een landbouwsysteem worden grote aantallen van dezelfde dier- of plantensoorten bij elkaar gebracht. Een dergelijk systeem is vatbaar voor ziekten en plagen. Het —in de eerste plaats— voorkomen of bestrijden van ziekten en plagen is een belangrijke taak voor het praktijkonderzoek. Daarnaast leggen de praktijkcentra zich ook toe op het informeren van land- en tuinbouwers over nieuwe of dreigende risico's. Bij pluimvee is de afbouw van de hoeveelheid gebruikte antibiotica een belangrijk onderzoeksitem.

Dierenwelzijn is een absolute prioriteit voor Hooibeekhoeve en Proefbedrijf Pluimveehouderij. Een correcte ventilatie en temperatuurregeling van stallen, het uittesten van verschillende stalvloeren en huisvestingssystemen, aanbieden

van afleidingsmateriaal, het juiste lichtspectrum, voorkomen van ongewenste interactie tussen de dieren vormen maar een greep uit het onderzoek dat de komende jaren verricht zal worden.

3.7 Een geïntegreerde aanpak is noodzakelijk

De milieu-uitdagingen van landbouwbedrijven en de landbouwsector zijn divers. Er bestaat een risico dat wanneer gefocust wordt op één parameter, de andere parameters uit het oog worden verloren en deze evolueren in een ongunstige richting. Bovendien mag ook het economische aspect niet uit het oog worden verloren.

Aspectenonderzoek brengt de kringlopen op een landbouwbedrijf in beeld, volgt deze op en bekijkt verbetermogelijkheden. Op deze manier wordt gewerkt aan een duurzaam en maatschappelijk voedselproductiesysteem met aandacht voor rendabiliteit.

Vanuit deze aanpak wordt gestreefd naar productie met zo weinig mogelijk impact op milieu en omgeving enerzijds en ligt eveneens de focus op de productie van veilige en gezonde voedingsproducten binnen een rendabele bedrijfsvoering anderzijds. De aspecten worden niet los van elkaar bekeken, maar zoveel mogelijk geïntegreerd.

Bij Hooibeekhoeve wordt aspectenonderzoek uitgetest binnen de melkveehouderij: de kringloop van bodem, teelt, kalf en koe, stal, mest wordt gevolgd én veerkrachtiger gemaakt.

4. Landbouw als LANDSCHAPBOUWER

De provincie Antwerpen zorgt ervoor dat de landbouwsector over de nodige ruimte kan beschikken om te blijven ondernemen. Met ongeveer 40% van de oppervlakte van de provincie Antwerpen in beheer door landbouw is deze sector beeldbepalend voor het landschap en de open ruimte. Daarom wordt gezocht naar inplantingen van landbouwbedrijven die zowel voor de sector als voor de maatschappij een meerwaarde betekenen.

Situering

Ongeveer 39% (of 111.733 hectare) van de totale oppervlakte van de provincie Antwerpen is in beheer door landbouw. Landbouw is daarmee een belangrijke open-ruimtespeler en bepaalt mee het uitzicht én de identiteit van het landschap.

Het voor landbouw bestemde gebied in de provincie Antwerpen is nog veel groter, namelijk 46% (of 132.344 ha). Het virtueel landbouwland, het deel van het agrarisch gebied zonder landbouwgebruik bedraagt 28,6% (37.792 ha). Hiermee is het aandeel virtueel landbouwland in de provincie Antwerpen zeer hoog, gemiddeld binnen Vlaanderen bedraagt dit 15%. De hoge verstedelijkingsdruk die de provincie Antwerpen kenmerkt ligt mee aan de basis van het hoge percentage virtueel landbouwgebruik.

Globale trends die ook binnen landbouw plaatsvinden zijn schaalvergroting en specialisatie. Deze trends hebben tot gevolg dat gebouwen in het landbouwgebied vrijkomen. Deze worden zelden hergebruikt door landbouw, maar eerder voor residentieel gebruik en/of niet-agrarische bedrijvigheid. Dit zorgt voor een versnippering van de open ruimte, een stijging van het virtueel landbouwgebruik én een stijging van de vastgoedprijzen in het agrarisch gebied.

4.1 Versterken van het netwerk van aaneengesloten landbouwgebieden

Het landbouwlandschap is een productief landschap. Om de productie alle kansen te geven streeft de provincie Antwerpen naar een goede landbouwstructuur: een netwerk van aaneengesloten landbouwgebieden dat gelegen is binnen een correcte juridische bestemming. Dit is zowel belangrijk op landschapsschaal als op bedrijfsniveau.

Op bedrijfsniveau is dit belangrijk in kader van de nabijheid en de bereikbaarheid van landbouwpercelen in functie van de bedrijfsvoering én voor het minimaliseren van milieu-impact op de omgeving. Op landschapsschaal draagt een dergelijk netwerk bij aan het behoud van de productieve functie van het landschap in een regio en het beperken van hinder naar omwonenden. Een dergelijk netwerk biedt ook kansen om klimaatuitdagingen aan te gaan. Irrigatienetwerken bijvoorbeeld kunnen slechts rendabel aangelegd worden binnen aaneengesloten gebieden.

Binnen het netwerk van aaneengesloten landbouwgebieden vindt medegebruik plaats met respect voor de productieve hoofdfunctie van het netwerk. Lappendekens of vlekkenpatronen van bestemmingswijzigingen binnen het netwerk zijn ongewenst. Door het behouden en versterken van een aantrekkelijk landschap bouwt de provincie mee aan lokaal draagvlak voor de landbouwsector. Via communicatie sensibiliseert de provincie Antwerpen de medegebruikers van het agrarisch gebied.

Om het netwerk van aaneengesloten landbouwgebieden te versterken zet de provincie Antwerpen in op sensibilisering van gemeentebesturen. Daarnaast worden lokale en provinciale (gebiedsgerichte) initiatieven binnen de open ruimte begeleid en geadviseerd.

Binnen (gebiedsgerichte) projecten wordt de inzet van het VLM-instrumentarium, zoals bijvoorbeeld vrijwillige herverkaveling, gestimuleerd én gaat aandacht naar de functionele toegankelijkheid van landbouwpercelen met moderne machines.

4.2 Gestuurde verweving draagt bij aan een landbouw in een veerkrachtig landschap

De provincie Antwerpen definieert verweving van landbouw, natuur en water als het langdurig en op landschapniveau samen voorkomen, in synergie, van minstens twee van de drie functies, vertrekkend van (elementen van) het aanwezige fysisch systeem. Verweving leidt tot meerwaardes voor het betreffende gebied. Verweving is het resultaat van een spontaan proces (autonome verweving) of kan worden gestuurd door betrokken actoren (gestuurde verweving).

Volgens de provincie Antwerpen is de open ruimte by default een gebied van verweving op landschapsschaal. De meerwaardes van verweving kunnen echter versterkt worden door gerichte en gebiedsgerichte beleidskeuzes (gestuurde verweving).

Waterlopen en kleine landschapselementen hebben hun plaats én functionaliteit binnen (het netwerk van aaneengesloten) landbouwgebieden. De verweving van het landbouwgebied met waterlopen en kleine landschapselementen wordt ondersteund én de functionaliteit van deze elementen in de bedrijfsvoering wordt onderzocht. Landbouwers kunnen hierbij ook de functie opnemen van beheerder van de niet-geklasseerde waterlopen. Een belangrijke uitdaging hierbij blijft het economisch valoriseren van de geleverde landschapsdiensten. Het beheer van de oeverzones via agro-aannemingen kan een mogelijke samenwerking zijn vanuit integraal waterbeleid.

De provincie Antwerpen gaat de bestuurlijke uitdaging aan om invulling te geven aan de open ruimte vanuit een actorenbenadering. Dit vereist een antwoord op de vragen welke expertise hiervoor nodig is en in welke diensten dit kan worden ingebed.

4.3 Inzetten op herontwikkeling van agrarische sites voor landbouwgebruik

Landbouw is beeldbepalend voor de open ruimte van de provincie Antwerpen. Het inplanten van agrarische infrastructuur dient dan ook op een doordachte manier te gebeuren. De provincie Antwerpen ontwikkelt hiervoor een visie op landbouwinfrastructuur in het agrarisch gebied en ondersteunt gemeenten die een dergelijke visie willen opmaken.

De provincie Antwerpen zet in de eerste plaats in op 'agrarische herontwikkeling'. De herontwikkeling van agrarische sites betekent enerzijds vrijgekomen landbouwsites en bijhorende gronden herontwikkelen in functie van landbouwgebruik. Anderzijds betekent dit het in stand houden van landbouwgebruik op bestaande sites. Door deze manier van werken blijven ook de aanliggende landbouwgronden, de zogenaamde huiskavels, in landbouwgebruik. Dit draagt bij tot het optimaliseren van de landbouwstructuren wordt de samenhang van agrarische gebieden behouden.

Niet elke plek in het agrarisch gebied biedt dezelfde ontwikkelingsruimte aan land- en tuinbouwbedrijven. De provincie Antwerpen brengt hiervoor de ontwikkelingsmogelijkheden voor landbouw in beeld van bestaande sites in het agrarisch gebied. Agrarische sites die geen landbouwtoekomst meer hebben kunnen gesloopt worden of kunnen een nieuwe bestemming krijgen.

De provincie Antwerpen onderzoekt de nodige instrumenten om agrarische herontwikkeling te stimuleren. De herontwikkeling van agrarische sites in landbouwgebied kan pas functioneren als agrarische herontwikkeling aantrekkelijker wordt dan greenfieldontwikkelingen (het inplanten van gebouwen op voorheen niet-verharde percelen).

4.4 Ongewenste bebouwing en oneigenlijk gebruik van bebouwing in de open ruimte verminderen

De provincie Antwerpen onderzoekt wat het toekomstperspectief is voor leegstaande en zonevreed gebouwd agrarische gebouwen. Sommige worden weer ingeschakeld in het agrarisch gebruik, terwijl anderen een nieuwe invulling krijgen of zelfs afgebroken worden.

Voor sommige, zoals bijvoorbeeld serres, is de omvorming naar andere functies ongewenst vanwege hun aard: teeltconstructie.

De bebouwingdynamiek in het agrarisch gebied is complex. Zo komt er agrarische greenfieldontwikkeling in voor (deels) gekoppeld aan de zonevreedde mogelijkheden in vrijkomende agrarische gebouwen. Om greenfieldontwikkeling af te remmen én om agrarische herontwikkeling te stimuleren is het bijgevolg noodzakelijk om ongewenst gebruik van bebouwing in de open ruimte te verminderen.

Een aantal activiteiten, zoals paardenhouderij, loonwerkers, mestverwerkers, vergistingsinstallaties en hobbylandbouw vinden moeilijk ruimte buiten het agrarisch gebied. Bij de ontwikkeling van een visie op zonevreedde activiteiten wordt ook met deze sectoren rekening gehouden in de zoektocht naar oplossingen om deze sectoren een plaats te geven, zonder de ontwikkelingsmogelijkheden van landbouwbedrijven te hypothekeren.

De provincie Antwerpen ontwikkelt een visie op zonevreedde activiteiten in het agrarisch gebied en de nodige instrumenten worden uitgewerkt voor de ondersteuning van de vergunningsverlening van gemeenten. Verder wordt ingezet op het sensibiliseren en informeren van gemeenten met betrekking tot de complexe bebouwingdynamiek én de provinciale visie op zonevreedde activiteiten.

Voor de ontwikkeling én uitvoering van een visie op zonevreedde activiteiten die ruimte biedt voor de ontwikkeling van landbouw is samenwerking tussen de verschillende overheden (Vlaanderen, provincies, gemeenten) noodzakelijk. De provincie Antwerpen wil hierin een voortrekkersrol opnemen en faciliteert deze samenwerking.

4.5 Ontwikkelruimte voor glastuinbouw en veehouderij realiseren

Niet elke plek in het agrarisch gebied biedt dezelfde ontwikkelingsruimte aan land- en tuinbouwbedrijven. Zowel glastuinbouw als grootschalige veehouderijen hebben specifieke ruimtevragen én zijn niet overal in het landschap wenselijk. De provincie Antwerpen ondersteunt glastuinbouw en veehouderij door ontwikkelruimte voor deze sectoren te realiseren. Hierbij wordt samengewerkt met de Provinciale Ontwikkelingsmaatschappij (POM).

Om dit te realiseren brengt de provincie de ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden voor deze sectoren in beeld waarna gebiedsgericht én in samenwerking met gemeenten gezocht wordt naar gedragen ruimtelijke ontwikkelingsperspectieven. Clustering van veehouderij wordt hierbij als ongewenst beschouwd én de herontwikkeling van bestaande landbouwsites als prioritair.

Vanuit de zich lokaal afspelende dynamiek wordt voor veehouderij prioritair gekeken naar de Noorderkempen. Glastuinbouw komt historisch voor in de ruime regio's rond Sint-Katelijne-Waver en Hoogstraten.

Naast de samenwerking met de gemeenten zet de provincie Antwerpen in op de ondersteuning van landbouwondernemers die bedrijven wensen te ontwikkelen in zones met ontwikkelingspotentieel.

5. BELEVINGSLANDBOUW laat mensen proeven van landbouw

Recreanten vertoeven graag in een aantrekkelijk landbouwlandschap, maar consumenten geraken steeds meer vervreemd van de moderne landbouwbedrijfsvoering die zich in dat landschap afspeelt. Landbouw in en nabij kernen, landschapsintegratie van bedrijfsgebouwen, landbouweducatie, korte keten-landbouw en verbredingsactiviteiten bieden kansen om consumenten opnieuw te verbinden met de producenten.

Situering

Vrije tijd speelt sinds de jaren '80 een steeds belangrijkere rol in onze maatschappij en ons leven. Ontspanning en toerisme dicht bij huis, en het liefst in een groene omgeving, wint aan belang.

Recreatieve fietsroutes over landbouwwegen en de populariteit van trage (onverharde) wegen vaak door landbouwruimte zijn voorbeelden hiervan. De landbouwruimte wordt niet langer enkel functioneel gebruikt door agrarische bedrijven, maar ze wordt ook gebruikt als ontspanningsruimte, als publieke ruimte in een verstedelijkte omgeving. Dit heeft tot gevolg dat de aantrekkelijkheid én de belevingswaarde van het landschap steeds belangrijker wordt.

Deze beleving wordt enerzijds ingevuld door het karakter en de (agro)biodiversiteit van het landschap zelf, en anderzijds door de aanwezige activiteiten.

Agrobiodiversiteit, of de aan landbouw gerelateerde soortenrijkdom van dieren en planten, brengt leven én beleefbaarheid in de door landbouw beheerde open ruimte. Landbouwgebieden bevatten veel biodiversiteit die het behouden en bevorderen waard is, denk hierbij zowel aan natuurlijke soorten insecten, vogels, enz. als aan oude cultuursorten. Deze biodiversiteit kan ook functioneel zijn, bijvoorbeeld voor biologische bestrijding.

Belevingslandbouw biedt activiteiten aan (meestal) als verbreding van de landbouwactiviteiten. Voorbeelden hiervan zijn hoeveelgies, hoeveverkoop, stadslandbouw, maar ook rondleidingen, workshops enz. Belevingslandbouw maakt mensen opnieuw vertrouwd met de functies die landbouw vervult in ons landschap én met de relatie tussen de open en verstedelijkte ruimte. Landbouw neemt zo een rol op als ambassadeur van de open ruimte.

5.1 Korte keten brengt consument en producent dicht bij elkaar

Lokale verkooppunten accentueren de productiefunctie van de open ruimte én verhogen de belevingswaarde ervan. De provincie Antwerpen wil consumenten opnieuw (fysiek) in contact brengen met producenten om vanuit het lokale verhaal imago-versterkend te werken voor landbouw.

In de provincie Antwerpen is een enorm gevarieerd aanbod aan lokale producten aanwezig. Het provinciale korte ketenbeleid wil consumenten stimuleren om via de korte keten te proeven van dit aanbod.

De provincie Antwerpen kiest ervoor om producenten te ondersteunen om consumenten de weg naar de producenten te tonen via communicatiecampagnes. Waar mogelijk wordt gekozen voor campagnes die de provinciegrenzen overstijgen. De provincie geeft ook zelf het goede voorbeeld, door zelf zoveel mogelijk gebruik te maken van lokale producten. De provincie promoot ook de lokale verkooppunten en neemt deze mee in (gebiedsgerichte) projecten om betekenis te geven aan het landschap.

5.2 Verbreding stimuleert de landschapsbeleving

Ontspanning en toerisme mét een verhaal, in een groene omgeving dicht bij huis, dat is wat landbouwverbreding te bieden heeft. Belevingsactiviteiten rond landbouw, gekoppeld aan actieve landbouwbedrijfsvoering, in de open ruimte worden door de provincie gestimuleerd en ondersteund.

De 'gele' verbredingsactiviteiten zoals verkoop van producten via de korte keten, hoevetoerisme en zelfpluk laten consumenten op verschillende manieren kennis maken met de afkomst van voeding en met de landbouwbedrijfsvoering. Groene zorg is een bijzondere vorm van gele verbreding, het combineert de zorg voor een brede waaier van kwetsbare groepen uit de samenleving met het werk op een landbouwbedrijf.

Ook 'groene' verbredingsactiviteiten (agrarisch natuurbeheer, landschapsbeheer, hergebruik van reststromen, ...) geven de kans aan landbouwers om hun bedrijf op een andere manier in de kijker te zetten, voornamelijk bij de recreant, maar ook bij de geïnteresseerde burger. Hetzelfde geldt voor de zogenaamde 'blauwe' verbredingsactiviteiten zoals het beheer van overstromingsgebieden en oeverzones. De uitdaging is om deze verbredingsactiviteiten, voornamelijk de groene en blauwe, ook economisch te valoriseren door de betrokken landbouwer.

Het landbouwbeleid werkt een visie op verbreding in het agrarisch gebied uit. Dit wordt als kader gehanteerd bij de uitreiking van subsidies én om verbreding en landbouwbeleving ruimtelijk mogelijk te maken met respect voor de aanwezige landbouw. Een uitdaging ligt verder bij het informeren van deze recreanten over de rol van de landbouw in het landschap.

5.3 Landschapsintegratie van landbouwbedrijven stimuleren

Het behouden en creëren van een aantrekkelijk landbouwlandschap is het hoofddoel van landschapsintegratie van landbouwbedrijven. Een waardevol landschapsintegratieplan draagt bovendien bij aan het verhogen van de biodiversiteit, onder meer door het gebruiken van streekeigen groen. Hierdoor werkt de provincie mee aan een mooi en divers landschap én wordt er gewerkt aan lokaal draagvlak voor de landbouwsector.

De ambitie is om landbouwers te stimuleren zodat elk omgevingsdossier dat ingediend wordt bij de provincie voorzien is van een waardevol landschapsintegratieplan.

De landschapsarchitect van de Hooibeekhoeve speelt hierbij een belangrijke rol, zowel door het tekenen van eigen plannen als het sensibiliseren van marktspelers die dergelijke plannen kunnen ontwikkelen. De landschapsarchitect geeft advies aan gemeenten en studie bureaus.

5.4 Landbouweducatie laat burgers kennismaken met de landbouwpraktijk

Een groot deel van de landbouwproductie in onze provincie vindt plaats in gebouwen, onzichtbaar vanop de openbare weg. Landbouweducatie wil burgers opnieuw laten kennismaken met de onzichtbare processen en elementen van de dagelijkse landbouwpraktijk.

Op deze manier verbreedt de provincie Antwerpen via zijn educatieve activiteiten het maatschappelijk draagvlak voor landbouw. Vanuit educatie wordt bijgedragen aan een correcte beeldvorming waarbij zowel de uitdagingen als de voorstellen tot oplossing getoond worden, zodat burgers hun mening kunnen vormen met kennis van zaken en realiteitszin. Zo leren consumenten de waarde van de sector beter kennen met betrekking tot de kwaliteit van de producten, de relatie met het milieu en de biodiversiteit, het beheer van de open ruimte, innovatie, ondernemerschap, tewerkstelling, exportwaarde, voedselzekerheid en voedselveiligheid. Landbouweducatie zet ook in op het thema mobiliteit en verkeersveiligheid met landbouwvoertuigen.

De provincie Antwerpen zet in op landbouweducatie voor kleuter-, lagere en secundaire scholen en verenigingen. Enerzijds door dit zelf te organiseren vanuit het praktijkonderzoek, anderzijds door anderen te stimuleren om zelf een educatief aanbod uit te werken onder meer via steun van de Provinciale Landbouwkamer, via Hooibeekhoeve en vanuit het plattelandsbeleid.

Ook wil de provincie aanbieders van landbouweducatie bekend maken via de website www.bezoekdeboerderij.be.

De praktijkcentra zetten ook regelmatig zelf hun deuren open tijdens initiatieven zoals Dag van de Landbouw, Week van de Groentestreek en andere opendeurdagen.

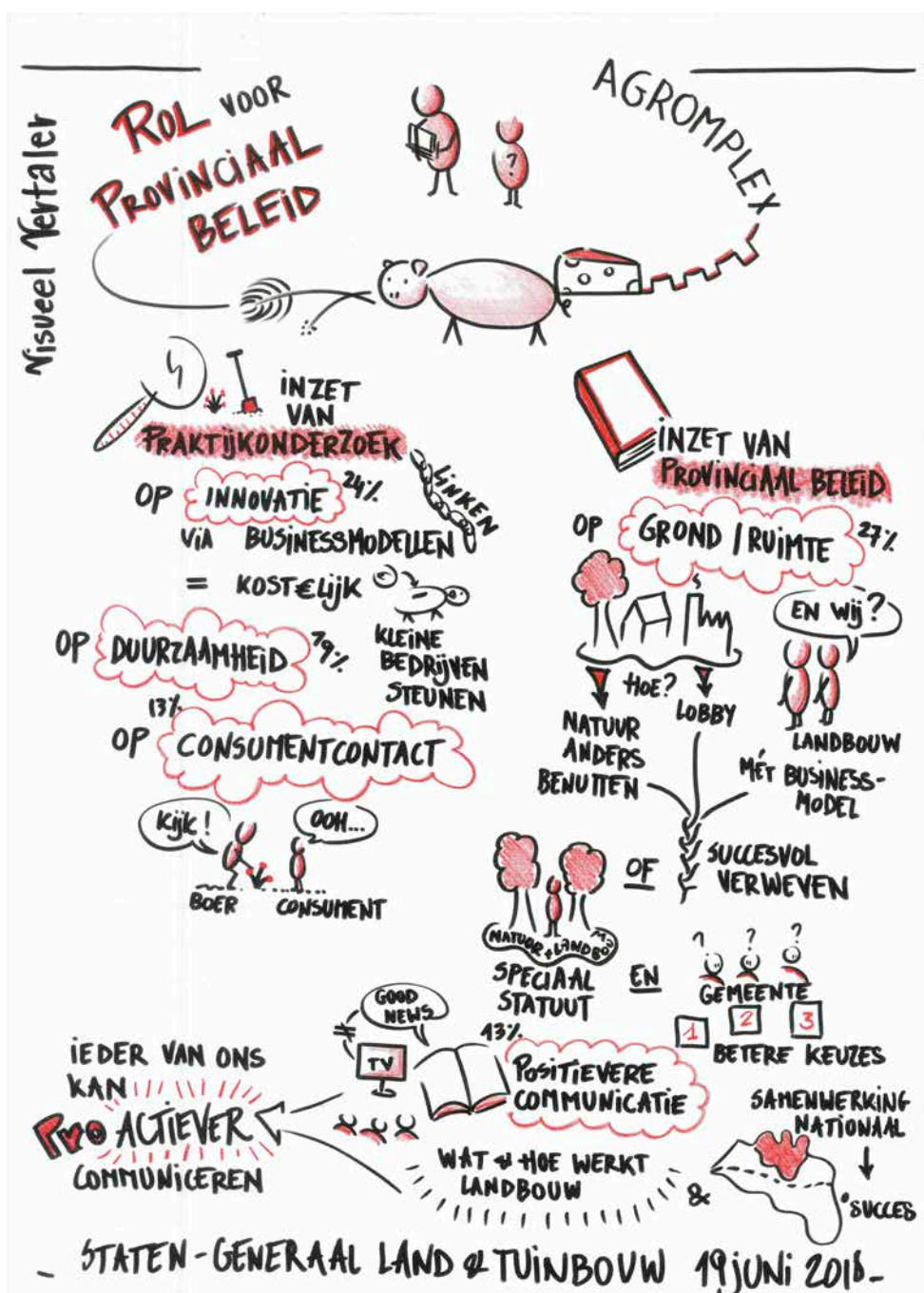
Met de landbouwers die scholen en verenigingen ontvangen bouwt de provincie een levend en lerend netwerk uit waarin informatie en tips kunnen uitgewisseld worden met als doel landbouweducatie binnen onze provincie te versterken. Daarnaast wordt ook een actieve rol opgenomen binnen het provinciale NME-EDO netwerk om de educatieve link tussen landbouw en andere sectoren te versterken en het educatieve aanbod te promoten.

Door het opnemen van een experimentele rol worden vernieuwingen binnen het onderwijslandschap en onderwijsmethoden op de voet opgevolgd. Door projecten op te zetten (vb. PDPO projecten agro-STEM en Boerderleren) worden het potentieel en de haalbaarheid van nieuwe methoden in praktijkonderwijs getest. De succesvolle onderwijsmethoden kunnen vervolgens geïntroduceerd worden bij de landbouwers via het hierboven genoemde netwerk. Lespakketten gekoppeld aan onderwijsprogramma's worden uitgewerkt en aangeboden.

Bijlage 1. Het doorlopen proces

Het startschot voor de ontwikkeling van een nieuwe landbouwbeleidsvisie werd gegeven op het toekomstcongres 'Staten-Generaal voor het agrocomplex' in juni 2018. Op dit congres gaven organisaties en bedrijven (ABS, AVEVE, Belgabroed, Belorta, coöperatie Hoogstraten, Bioforum, BNP Paribas Fortis, Boerenbond, Fedagrim, Milcobel en Noordvlees Van Gool) hun visie op de toekomst van land- en tuinbouw en de rol die de provincie Antwerpen daarbinnen kan opnemen.

De belangrijkste krachtlijnen voor de rol van de provincie Antwerpen waren voor het praktijkonderzoek inzet op innovatie, duurzaamheid en consumentencontact. Voor het beleid zijn ruimte voor landbouw en positievere communicatie over de sector de belangrijkste uitdagingen. Onder de term landbouw worden hierbij de verschillende specialisaties binnen zowel landbouw als tuinbouw begrepen.

Figuur 1 - rol voor het provinciaal beleid

Negen uitdagingen voor de Vlaamse land- en tuinbouw werden geïdentificeerd binnen het landbouwrapport 2018 van het departement Landbouw en Visserij (LARA), namelijk:

1. Het landbouwinkomen verduurzamen
2. Instroom van landbouwers verzekeren
3. Toegang tot grond garanderen
4. Een circulaire landbouw opzetten
5. De landbouw klimaatslim maken
6. Voorbereiden van de eiwittransitie
7. Herverbinden met de consument
8. Voedingspatronen gezonder en duurzamer maken
9. Klaar staan voor de datarevolutie

Binnen de provinciale bevoegdheden en rekening houdend met het beperkte budget kiest de provincie Antwerpen ervoor om in te zetten op 3 pijlers:

- In de provincie Antwerpen is er ruimte voor alle vormen van land- en tuinbouw (als antwoord op uitdaging 3);
- Het draagvlak voor land- en tuinbouw vergroten (als antwoord op uitdaging 7);
- De land- en tuinbouw versterken door in te zetten op innovatie, kennisdeling en onderzoek (als antwoord op uitdagingen 3, 4, 5, 6, 7 en 9).

In december 2018 werd een nieuw provinciebestuur geïnstalleerd en bijgevolg werd ook een nieuw **bestuursakkoord** opgemaakt. Dit bestuursakkoord omvat de grote beleidslijnen voor de legislatuur 2019-2024. Deze provinciale beleidslijnen werden vertaald in de doelstellingen benoemd onder de vijf strategieën. Ook inhoudelijke raakvlakken uit beleidsnota's van de overige provinciale beleidsdomeinen werden geïntegreerd in de landbouwvisie. Voorbeelden zijn de koppeling met het proces rond het Provinciaal Beleidsplan Ruimte Antwerpen, ambities rond klimaat- en waterbeleid en knelpunten binnen het milieubeleid.

Deze landbouwbeleidsvisie geeft ook mee uitvoering aan Europese richtlijnen (oa Kaderrichtlijn Water & Europese Habitatrichtlijn) en het Europese Landbouwbeleid (GLB). Het gemeenschappelijk landbouwbeleid gaat over ons voedsel, het milieu en het platteland.

De doelstellingen van het GLB zijn de volgende:

- landbouwers ondersteunen en zorgen voor voedselzekerheid in Europa
- de EU landbouwers een redelijk inkomen garanderen
- het klimaat beschermen en een duurzaam beheer van natuurlijke hulpbronnen bevorderen
- plattelandsgebieden en landschappen in de hele EU in stand houden
- de plattelandseconomie levensvatbaar houden door de werkgelegenheid in de landbouw, agrovoedingsindustrie en aanverwante sectoren te stimuleren.

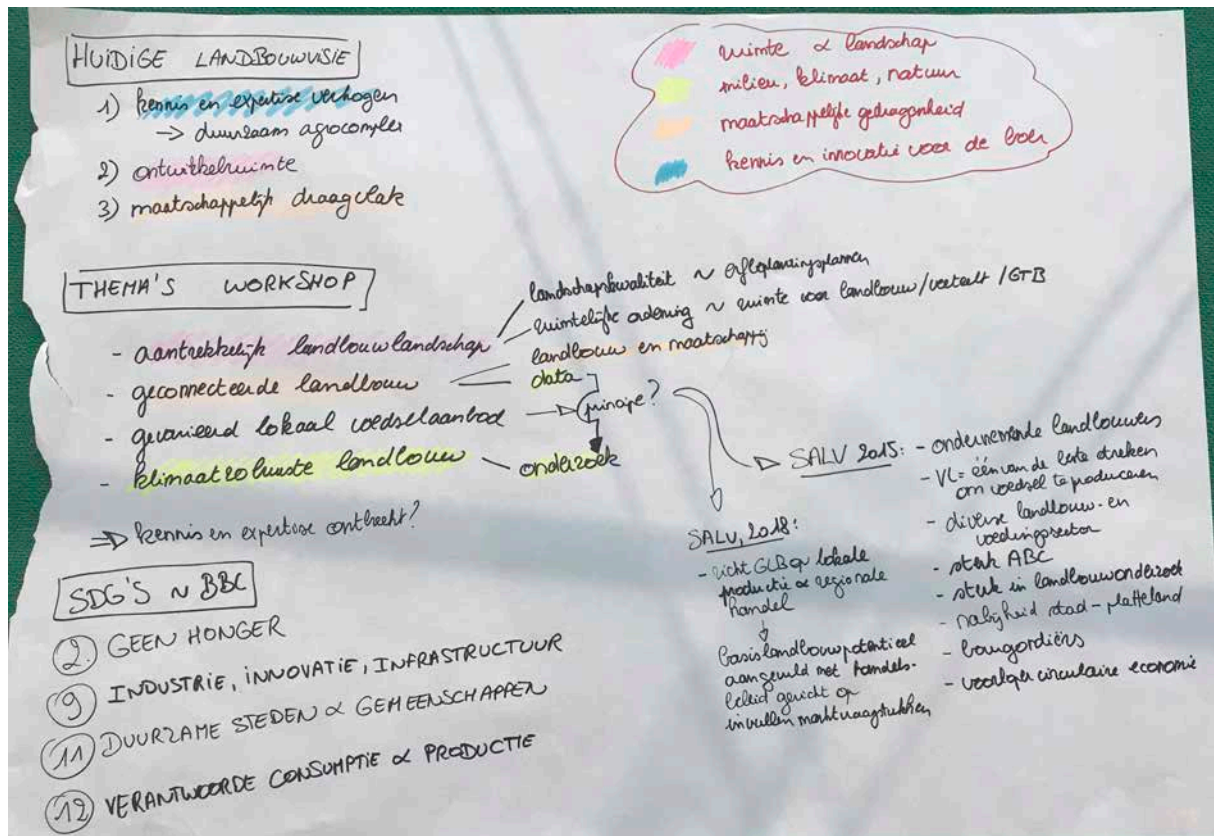
Er is geen expliciete koppeling met de Vlaamse beleidsnota landbouw aangezien deze niet ruimtelijk van aard is. De provinciale landbouwbeleidsnota focust op provinciale uitdagingen die kaderen binnen de provinciale grondgebonden bevoegdheden.

Op 25 april 2019 werd een synthese van het bestuursakkoord en de Staten-Generaal voorgelegd aan de medewerkers van Hooibeekhoeve, Proefbedrijf Pluimveehouderij, Dienst Landbouw- en Plattelandsbeleid en RURANT. Er werd nagedacht binnen 4 thema's: aantrekkelijk landbouwlandschap, gevarieerde lokale voedselproductie, geconnecteerde landbouw en klimaatrobuuste landbouw. De resultaten van deze workshop werden meegenomen in het verdere proces.

In de zomer van 2019 voerden medewerkers van de Dienst Landbouw- en Plattelandsbeleid een literatuurstudie uit. De belangrijkste documenten die bij deze studie bekeken werden waren de voorgaande provinciale landbouwvisie, **Uitdagingen voor de Vlaamse Land- en Tuinbouw** (LARA 2018), de verkennende nota '**uitdagingen duurzame toekomst landbouw in Vlaanderen**' (SALV, 2017), de ontwerpstrategie van het Vlaams GLB-plan, het SALV-advies '**een transversale kijk op**

landbouw en voeding naar 2050' (2015) en het SALV-Minaraad-advies over de toekomst van voeding en landbouw (2018).

Na alle voorgaande oefeningen werd gestart met de opmaak van een ontwerptekst. De grote lijnen werden gepresenteerd op het beleidsoverleg landbouw van 18 september 2019 in aanwezigheid van de gedeputeerde voor landbouw, het departementshoofd van het departement Economie, Streekbeleid en Europa en de directeurs van de praktijkbedrijven. De bijgestelde tekst werd vervolgens uitvoerig besproken op een workshop (7 oktober 2019) met medewerkers van de praktijkbedrijven, Dienst Landbouw- en Plattelandsbeleid en RURANT en op de Provinciale Landbouwkamer (14 oktober 2019).

Figuur 2 - bespreking van de literatuurstudie

Bijlage 2. 'Samen werken aan landbouw' in de provinciale beleidscontext

Het huidige document, 'Samen werken aan landbouw in de provincie Antwerpen' vertrekt vanuit het bestuursakkoord 2019-2025 van de provincie. Dit document wil echter verder kijken dan deze legislatuur en aangeven hoe het beleid en het onderzoek van de provincie Antwerpen op middellange termijn vorm krijgen. Daartoe worden 5 strategieën geformuleerd.

Binnen dit document worden de hoofdlijnen van deze strategieën vastgelegd. De gedetailleerde uitwerking vindt echter plaats in de beleidsdocumenten en strategische plannen die per thema of praktijkcentrum worden opgemaakt.

De koppeling met de huidige legislatuur wordt gemaakt via de actieplannen en acties die geformuleerd werden via de BBC, de beleids- en beheercyclus van de provincie Antwerpen.

Dit document werd opgesteld voor de landbouwentiteiten van de provincie Antwerpen, namelijk de Dienst Landbouw- en Plattelandsbeleid, EVAP Proefbedrijf Pluimveehouderij en APB Hooibeeekhoeve. De provincie Antwerpen heeft via AGHRANT een intensieve samenwerking met het Proefstation voor de Groenteteelt en het Proefcentrum Hoogstraten, daarom wordt hun onderzoek meegenomen in dit document.

Ook het provinciale land- en tuinbouwonderwijs heeft raakvlakken met deze landbouwbeleidsvisie. Waar relevant worden de linken gelegd.

Voor de realisatie van de 5 beschreven strategieën werden actieplannen benoemd binnen de beleidscyclus (BBC). De gedetailleerde uitwerking vindt echter plaats in de beleidsdocumenten en strategische plannen die per thema of praktijkcentrum worden opgemaakt. Deze plannen leiden op hun beurt tot het benoemen van acties binnen de beleidscyclus.

Figuur 3 - koppeling tussen landbouwbeleidsvisie en de BBC.

De al benoemde actieplannen voor het provinciale landbouwbeleid zijn de volgende:

- De provincie werkt aan een aaneengesloten en kwalitatief ingerichte landbouwruimte door te participeren in streek- en plattelandontwikkeling en door gebiedsgerichte werking en door beleidsdomein- en bestuuroverschrijdend samen te werken. De provincie promoot de landschappelijke inkleding van landbouwgebouwen zodat alle provinciale vergunningsdossiers van land- en tuinbouwbedrijven vergezeld zijn van een erfbeplantingsplan. De provincie stimuleert agrarisch hergebruik via het uitwerken van een methodiek en via het sensibiliseren en ondersteunen van lokale besturen.
- De provincie versterkt innovatie en cross-sectorale samenwerking tussen land- en tuinbouwbedrijven, hun leveranciers en afnemers. De provincie structureert de organisatorische en inhoudelijke samenwerking met en tussen kennisinstellingen in de provincie Antwerpen door middel van het oprichten van 1 koepelstructuur. De provincie verbetert het maatschappelijk draagvlak voor het agrobusinesscomplex via educatie en informatie.
- De provincie Antwerpen behoudt het glastuinbouwareaal en streeft naar een verdere verduurzaming ervan. Het provinciaal beleid zet in op het verder ontwikkelen en verduurzamen van de glastuinbouwgebieden en het realiseren van gedragen, kwalitatieve en duurzame nieuwe glastuinbouwontwikkelingen. Voor bestaande glastuinbouwbedrijven, die fysisch geschikt zijn voor een agrarische functie, streeft de provincie naar een economisch haalbare, agrarische invulling.
- De provincie Antwerpen werkt samen met gemeenten en stakeholders aan een kwalitatieve en duurzame ontwikkeling van de veeteeltsector in onze provincie, met bijzondere aandacht voor voldoende maatschappelijk en lokaal draagvlak.
- Om de pluimveehouderij weerbaarder te maken binnen een veranderend klimaat, om de water- en luchtemissies te verminderen, om het dierenwelzijn te verbeteren vertalen we de resultaten van fundamenteel en toegepast onderzoek naar praktische toepassingen. Daarnaast zet de provincie ook in op kennisdeling met en tussen landbouwers om de vertaling te maken naar de economische rendabiliteit op bedrijfsniveau en ondersteunen we de implementatie van de digitalisering.
- Om de melkveehouderij en de teelt van voedergewassen weerbaarder te maken binnen een veranderend klimaat, om de water- en luchtemissies te verminderen, om de bodemkwaliteit te verhogen, om het agro-ecosysteem te versterken en om het dierenwelzijn te verbeteren, vertaalt de provincie de resultaten van toegepast onderzoek naar praktische toepassingen. Daarnaast zet de provincie ook in op kennisdeling met en tussen landbouwers om de vertaling te maken naar economische rendabiliteit op bedrijfsniveau en ondersteunt de provincie de implementatie van de digitalisering.

Binnen het provinciale plattelandsbeleid zijn ook onderstaande actieplannen relevant:

- Het plattelandsbeleid stimuleert samenwerking tussen beleidsdomeinen door het ondersteunen van geïntegreerde projecten, door beleidsdomeinoverschrijdende topics te initiëren, door te sensibiliseren rond het belang van open ruimte en door het opstarten van eigen innovatieve plattelandsprojecten.
- De provincie Antwerpen ondersteunt via een eigen hoeve- en streekproductenbeleid producenten, om de lokale markt te verkennen, en gemeenten in het opzetten van lokale voedselstrategieën. De provincie stimuleert via campagnes de consumptie van en kennis over lokale producten en hun productiemethoden.

Bijlage 3. Gebruikte afkortingen

ABC	Agrobusinesscomplex
AGHRANT	Agriculture and Horticulture Research in the provincie of Antwerp
CSA	Community Supported Agriculture
NME-EDO	Natuur- en Milieueducatie – Educatie voor Duurzame Ontwikkeling
PDPO	Vlaams Programmadocument voor Plattelandsontwikkeling
PITO	Provinciaal Instituut voor Technisch Onderwijs
PIVA	Provinciaal Instituut Voedingsbedrijven Antwerpen
POM	Provinciale Ontwikkelingsmaatschappij
PTS	Provinciale Technische School
STEM	Science, Technology, Engineering, Mathematics
VLM	Vlaamse Landmaatschappij
wkk	Warmtekrachtkoppeling

**Provincie
Antwerpen**

DIENST LANDBOUW- EN PLATTELANDSBELEID

Koningin Elisabethlei 18, 2018 Antwerpen

T 03 240 58 00

landbouw@provincieantwerpen.be

www.provincieantwerpen.be Landbouw en Platteland

HOOIBEEKHOEVE

Hooibeeksedijk 1, 2440 Geel

T 014 85 27 07

hooibeekhoeve@provincieantwerpen.be

www.provincieantwerpen.be Hooibeekhoeve

PROEFBEDRIJF PLUIMVEEHOUDERIJ

Poel 77, 2440 Geel

T 014 56 28 70

proefbedrijf@provincieantwerpen.be

www.provincieantwerpen.be Proefbedrijf Pluimveehouderij

PROEFSTATION
VOOR DE GROENTETEELT

PROEFSTATION VOOR DE GROENTETEELT

Duffelsesteenweg 101, 2860 Sint-Katelijne-Waver

info@proefstation.be

www.proefstation.be

PROEFCENTRUM
HOOGSTRATEN

PROEFCENTRUM HOOGSTRATEN

Voort 71, 2328 Meerle

info@proefcentrum.be

www.proefcentrum.be

